

Rockstjärna eller ekonom – vad ska du bli?

För Skälltorpsskolans högstadielever är det framtida yrkeslivet högst närvarande.

Här är arbetslivskunskap och besök i olika branscher en röd tråd i undervisningen från år 7 till 9.

Eleverna intervjuar personer i drömyrket, går jobbsökarkurs och gör individuella intressetest – allt för att öka chansen att hamna rätt.

FEMTONÅRIGA MARTA KOMOROWSKA och Annika Nendén går i nian på Skälltorpsskolan. Båda har musik som sitt stora intresse och spelar elgitarr i det lokala rockbandet Hair Spray. Deras svärtade ögonlock och det gotiska svärdet runt Annikas hals skvallrar om att det handlar om hårdrock. Tjejernas stora framtidsdröm är att kunna jobba som artister, att försörja sig på att spela och turnera. Men den knivskarpa konkurrensen i branschen gör att de också funderar över andra möjligheter att jobba med musik. När klassen på höstterminen i nian skulle intervjua en person i drömyrket fick de idén att besöka en musikstudio.

Ljudtekniker och musikproducenter får ju jobba med proffsmusiker och umgås med andra som älskar musik, tänkte de.

Mötet med musikvärlden på hårdocksstudion i Göteborg gav flera nyttiga insikter – och handfasta tips. Som studiotekniker måste du brinna för ditt jobb och kunna acceptera långa arbetspass på obekväma tider.

– Man håller på tills jobbet är klart. Jobbet var väldigt rörigt och stressigt, med mycket sena kvällar, säger Marta.

Mellan inspelningspassen kopplade artister och studiopersonal av med en öl i baren, och cigarettroken låg tung i lokalen.

– Det var väldigt vuxet, konstaterar hon.

Studios ägare förklarade att det krävs tidigare erfarenhet av att producera musik för att få jobb på en studio. Han tyckte inte att gymnasiets ljudteknikerutbildning gav tillräckligt kompetens, utan rekommenderade dem praktik i en riktig, kommersiell studio, där man lär sig i rätt miljö.

– Att gå privata kurser som kostar pengar varnade han för. Då kan man bli lurad, säger Annika.

Trots upptäckten att drömjobbet ställer tuffa krav – många ljudtekniker har inte ens fast lön utan frilansar som egna företagare – blev de inte helt avskräckta. Fast Marta

kommer nog inte kunna fixa så oregelbundna arbetstider, i alla fall inte när hon får familj och barn, säger hon.

– Kanske får jag ha musiken som en hobby.

Att få jobba inom media är också något som lockar tjejerna. Hur tänker de då inför gymnasievalet som snart stundar? Tidigare har båda varit sugna på att söka ett media-program, men nu har de börjat tveka. Arbetslösheten i branschen ökar. Då är det nog säkrare att välja något som ger fler valmöjligheter ifråga om vidare högskolestudier, vilket båda är inställda på. För Annika lutar det åt handelsprogrammet och Marta överväger att gå naturvetenskaplig.

– Samtidigt vill jag läsa något som är kul på gymnasiet. Så vi får se, säger hon.

Skolans uppdrag är att förbereda eleverna för det framtida vuxenlivet och arbetslivet. Redan när eleverna är 15–16-år ska de välja inriktning på gymnasiestudierna, som sedan påverkar deras möjligheter att studera vidare och få jobb i olika yrken. Därför är det viktigt att ungdomarna har en tillräckligt bra bild av hur arbetsmarknaden ser ut. Vad finns det egentligen för olika slags jobb? Många har en ganska snäv uppfattning om utbudet som främst bygger på vad föräldrar, släktingar och andra i omgivningen sysslar med. Vad olika yrken egentligen innebär, hur arbetsuppgifterna och villkoren ser ut mer konkret, har man ofta dålig inblick i. Vad gör egentligen en undersköterska, en banktjänsteman eller en arkeolog? Vilka är arbetstiderna, lönen och miljön de jobbar i?

Vad man som individ har fallenhet och intresse för är också något eleverna kan behöva hjälp att ta reda på. Att se sina personliga egenskaper är inte så lätt och där kan andras synpunkter vara värdefulla. För att kunna förverkliga sina mål behöver de dessutom kunskap om vilken utbildning och vilken kompetens som krävs i olika yrken.

Skälltorpsskolan i Backa arbetar aktivt med att förbereda eleverna inför arbetslivet. Skolan har ett strukturerat pro-

gram för skola-arbetslivfrågor som löper från år 7 till 9 och bygger på en nära samverkan med privata och offentliga arbetsgivare i området. Över 70 arbetsgivare i Backa finns idag i kontaktregistret, bland annat livsmedelsbutiker, verkstäder, grossistföretag, äldreboenden och förskolor, en bank, en restaurang och en djurklinik.

Tack vare detta nätverk får eleverna möjlighet att besöka många olika arbetsplatser under sina högstadieår och träffa yrkesverksamma med skiftande yrkeskunskap och erfarenhet. Varje läsår görs studiebesök på ett 20-tal arbetsplatser, i mindre grupper, matchade efter elevernas individuella intressen. Representanter från företag bjuds också regelbundet in till skolan och föreläser om sin verksamhet och svarar på elevernas frågor. Under sådana tillfällen kan 5–8 olika arbetsgivare delta samtidigt.

– Vi vill att eleverna ska se att det finns en stor bredd i yrken, även för den som har specifika intressen. De ska känna att det finns jobb för alla, att de kan hitta något som passar just dem, säger Karin von Blaricum, lärare i svenska och engelska.

– Samtidigt vill vi förmedla att det redan nu är bra att börja tänka på vad man vill ägna sig åt.

Hösten 2001 anställde Skälltorpsskolan SYOn Jenny Wiberg med uppdraget att utveckla kontakten med arbetslivet. Processen startade med en intervjustudie bland företag i Backaområdet. Att ta reda på vad företagen skulle vilja samverka med skolan om, och deras motiv för ett utbyte, var en viktig förutsättning för att nå framgång. Även alla lärare på skolan fick ge sina synpunkter på hur de önskade utveckla skola-arbetslivskontakterna.

Studien visade att företagen hade väldigt olika förutsättningar att kunna ta emot elever beroende på storlek, bransch med mera. De flesta kunde inte erbjuda praktikplats under flera veckor.

– Men man ville gärna samarbeta på något sätt. Vissa kunde ta emot studiebesök, andra hade små lokaler men ville gärna komma och föreläsa, säger Jenny Wiberg.

Sedan dess har skolan byggt upp ett eget kontaktnät av

lokala arbetsgivare, som man aktivt vårdar och uppdaterar. Parallellt har Jenny Wiberg arbetat med en arbetsplan för skola-arbetslivsundervisningen och tagit fram material och läromedel anpassade till högstadienivå. Arbetet har krävt mycket tid och fram till nyligen har projektet krävt en heltidstjänst. Inför varje nytt studiebesök ska 20–25 företag kontaktas och bearbetas, och Jenny har vikt många arbetsdagar åt besök hos arbetsgivarna. Den personliga relationen är oerhört viktig, det handlar om att bygga upp ett ömsesidigt förtroende och vara lyhörd för företagets behov av respons och uppbackning, berättar Jenny Wiberg.

Både eleverna och den mottagande personalen förbereds noga inför besöken. Eleverna får skriva ner frågor, man pratar om vikten av att komma i tid och uppföra sig trevligt som inbjuden gäst. Från åttonde klass får eleverna själva ansvar att kolla upp arbetsgivarens adress och ta sig dit på avtalad tid.

Företagen får information om vilka elever som kommer, vilken ålder de är i. Lite förhandsrapportering om vad barnen vill veta, vilka förväntningar de har på besöket, underlättar också mötet.

– Det blir en form av handledarutbildning. Företag som kommer till skolan och föreläser får hjälp att lägga upp presentationen så att eleverna kan förstå. Efterhand, när de varit med flera gånger, räcker det med mindre insatser.

När det gäller elevernas PRAO-platser använder skolan sig huvudsakligen av GR:s gemensamma platsbank. Men cirka hälften av platserna ordnar eleverna själva, med hjälp av egna kontakter.

Vinsterna med att eleverna kommer ut på arbetsplatser och träffar representanter för olika yrken och kulturer är många. Inga informationsbroschyrer i världen kan ersätta mötet med verkligheten, att få träffa riktiga människor, uppleva ljuden, atmosfären och dofterna. Dessutom tränar eleverna sin sociala kompetens. Vissa av dagens yrken kommer troligen inte att existera när våra högstadieleverna ska in på arbetsmarknaden, med tanke på den snabba tekniska och samhälleliga utvecklingen, påpekar rektor Olof Stigert.

För att passa i äldreården måste man tycka om gamla människor, förklarar Henny, som själv är pensionär och bor på ett äldreboende. Hon bjöd in Skälltorpskolans åttondeklassare till sin etta med kokvrå.

– Men de sociala normerna – att komma i tid, ta instruktioner, samarbeta med andra – är desamma i de flesta yrken, säger han.

Ett yrkesområde som alldeles säkert kommer att finnas även om tio år är äldreården. De åttondeklassare som denna tisdag besöker ett äldreboende på Selma Lagerlöfs torg, får veta att undersköterskorna och vårdbiträdena har många olika sysslor, från matlagning till städning och hjälp med duschning. Fjortonårige Henrik Hammarstrand frågar vilka

personliga egenskaper som krävs och får ett uttömmande svar. Det handlar främst om att kunna skapa en relation till de äldre, att ha tålmod och tolerans är viktigt, svarar förestandaren Margaretha Johansson

– Det gäller att vara lite vårdkonstnär, eftersom här bor femtio unika individer som vill ha saker på sitt sätt.

Det roligaste med jobbet är att prata med människor – det blir aldrig monotont, säger hon.

En av pensionärerna i huset, Henny, bjuder in gänget till

Annika Nendén spelar i ett rockband och har musik som sitt stora intresse. Ett drömjobb vore att jobba i en musikstudio.

sin lilla enrummare med kokvrå. Där trivs hon bra bland egna fåtöljer och spetsgardiner. Henny ger sin bild av hur personalen ska vara.

– Man ska tycka om folk och gamla människor, säger hon bestämt. Vara tillsammans med dem – och inte tro att man är något.

Snacket efteråt avslöjar att ingen av eleverna tänker satsa på en undersköterskeutbildning. Det är alldeles för låg lön i förhållande till studietiden, tycker de. Fast Karl Johansson kan nog tänka sig ett sommarjobb i vården.

Det är bra att få göra besök och praktik på olika arbetsplatser, tycker de.

– Har man haft tankar om ett jobb får man reda på hur det är. Innan jag PRAO:ade på en restaurang kunde jag tänka mig att jobba som kock. Men sen tyckte jag det var för stressigt och varmt, säger Henrik.

Även om de inte får chansen att pröva på sitt riktiga drömjobb under högstadieträningen – eftersom idealjobben fordrar utbildning och erfarenhet – så kan PRAO-erfarenheten bli en väg till framtida feriejobb eller extraknäck.

För att få ett riktigt bra jobb behöver man ha kvalificerad utbildning, tror Karl Johansson och Henrik Hammarstrand i klass 8 på Skälltorpsskolan. Men PRAO och studiebesök ger möjlighet att sondera arbetsmarknaden lite – och chans att få sommarjobb.

Renée Lafata praktiserade på ett café i åttan, och tyckte det var kul. Efter gymnasiet kan hon gärna tänka sig att sommarjobba där, säger hon.

Sedan 2004 har Skälltorpsskolan en kursplan för skolarbetslivsundervisningen, som tagits fram tillsammans med en arbetsgrupp av lärare, kallad kvalitetsgruppen. Första terminen i sjuan får eleverna göra en framtidsmapp som ett fördjupningsarbete i SO och svenska. Där skissar de på hur en bra tillvaro skulle se ut, hur de vill leva, om de vill ha familj och barn, vad de kan tänka sig jobba med. Alla klasser besöker dessutom ett storföretag som rymmer många olika yrkeskategorier.

I åttan ligger fokus på övergripande arbetslivsorientering. Då gör eleverna också ett individuellt intressetest*, som blir en vägledning när de väljer studiebesök och PRAO-platser.

Vårterminen i nian går alla elever en jobsökar-kurs. Att skriva ett personligt brev till en arbetsgivare och sätta ihop en meritförteckning är några saker de får träna på. Dessutom får de träffa en personalchef och höra vilka kriterier arbets-

givaren har när man anställer folk. Vissa elever utnyttjar kursen till att sätta ihop sin första proffsiga sommarjobbansökan. Fackliga företrädare besöker också skolan och informerar om arbetsrätt, med lite extra betoning på regler för sommarjobbare.

Den mesta undervisningen sker på skolans resurstimmar som består av elevens val samt tid som tas från alla ämnen. Men mycket av arbetet ryms inom SO- och svenskaundervisningen. Förberedelser inför PRAO, intervjuer och företagsvisiter, liksom elevernas redovisning efteråt, har vanligtvis dessa ämneslärare ansvar för. Som stöd finns ett skriftligt materiel med frågeformulär och instruktioner.

SO-läraren Kenneth Elméljung låter ofta eleverna redovisa muntligt för varandra efter PRAO-veckorna.

– De berättar hur det var med arbetstider, vad de lärde sig, hur de trivdes med arbetskamraterna, säger han.

Då finns också möjlighet att diskutera svårigheter ungdomarna stött på och prata om hur man kan handskas med olika situationer. Genom att alla delar med sig av sina erfarenheter får eleverna också kunskap om ytterligare branscher.

Efter praktiken och studiebesöken skriver eleverna ner sina reflektioner. Dessa sparas i en personlig mapp, som Jenny Wiberg och skolans studie- och yrkesvägledare använder för att lotsa dem rätt till PRAO och gymnasiestudier.

Idag, när nätverket av samarbetsföretag är etablerat och skolan har en arbetsplan och ett undervisningsmaterial att jobba utifrån, har Jenny Wibergs projektjänst skurits ned till halvtid. Utöver detta har skolan tillgång till en studie- och yrkesvägledare (SYV) tio timmar per vecka, som främst arbetar med niornas gymnasieval.

Fortfarande behövs en ansvarig person som aktivt driver skola-arbetslivsarbetet – det är rektor och skolans lärare överens om. Uppdraget kräver kunskap om yrkesval, kompetens i att odla företagskontakter – och tid. Att lägga över arbetet på till exempel lärarna riskerar att leda till ett »kollektivt oansvar«, tror Kenneth Elméljung, som ingår i kvalitetsgruppen för skola-arbetslivsfrågor på skolan.

Han och lärarkollegorna Karin van Blaricum och Karin

Bartolomé ser många positiva effekter av skola-arbetslivs-satsningen. Ungdomarna får möjlighet att träffa människor och skaffa kontakter de annars inte har i sitt nätverk. De får träning inför kommande utmaningar som att ringa upp arbetsgivare, skaffa information, ställa frågor och anpassa sig i främmande miljöer.

– Vi ser att de växer som människor, de mognar och blir säkrare.

Förhoppningsvis får eleverna också inspiration och motivation till att gå i skolan när de förstår att kunskaper faktiskt behövs för ett framtida arbete.

Niondeklassarna Marta och Annika uppskattar att skolan bryr sig om deras framtida vuxenliv.

– Skolan engagerar sig i vad som händer med oss sen. De vill att vi ska veta vad det finns för möjligheter och det känns bra, säger Martha.

Budskapet från lärarna och de vuxna är väldigt positivt, tycker Annika.

– De säger att bara man ligger i och jobbar i skolan så kan man bli nästan vad man vill. Och jag tror det är så. ●

* Intressetestet är framtaget av AMS och kopplat till de 16 olika yrkesområden som finns i Platsbanken.

Se: <http://intressetest.ams.se>

Skälltorpskolan tillhör Backa SDF och har ca 470 elever i år 7–9 samt ca 140 elever som hör till Svenska Balettskolan i år 4–9.

Så här säger läroplanen Lpo 94

I avsnittet om skolan och omvärlden finns följande riktlinjer:

- Alla som arbetar i skolan ska:
- verka för att utveckla kontakter med kultur- och arbetsliv, föreningsliv samt andra verksamheter utanför skolan som kan berika den som en lärande miljö samt
- bidra till att motverka sådana begränsningar i elevens studie- och yrkesval som grundar sig i kön eller social eller kulturell bakgrund